

LUNDS
UNIVERSITET

Rektor

Beslut

2015-11-02

SAMV 2015/125

Regeringen
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

1

Underlag till regeringens forskningspolitik (U2015/1662/UH)

Vår samtid rymmer stora globala utmaningar inom bland annat miljö, fattigdom, klimat och hälsoområdet. Det var därför Förenade Nationerna antog de s.k. MDG-målen (*Millenium Development Goals*). Nu har FN gått vidare och antog nyligen utvecklingsmålen *Sustainable Development Goals* för att möta våra gemensamma och globala utmaningar. Det sker just nu omvälvande förändringar i vår omvärld genom ökade spänningar och många olösta konflikter, med ökad migration som följd. Brist på resurser och större energiberoende ställer krav på nya hållbara lösningar för till exempel vatten, energi och livsmedel. Vår värld krymper och förändras genom den accelererande digitaliseringen.

Lösningarna måste adresseras både globalt och regionalt. Utmaningarna är svårare än någonsin och kräver åtgärder på många nivåer samtidigt. Detta ställer inte minst stora krav på ny, forskningsbaserad kunskap med en helhetssyn inriktad på integrerade och hållbara lösningar. Bidrag till lösningarna finns inte minst i ämnes- och disciplinövergripande möten. Det har aldrig varit viktigare än nu att medicinska och tekniska landvinningar kopplas samman med forskning och kunskap inom samhällsvetenskaperna och humaniora.

Lunds universitet är ett fullskaligt universitet med omfattande utbildnings- och forskningsverksamhet inom ett stort antal områden. En särskild styrka i vår forskning är dess bredd och att det i bredden finns många områden som är i internationell toppklass. Lunds universitet är ett starkt internationellt forskningsuniversitet med en rad framstående forskningsmiljöer, som kontinuerligt utvecklas i samverkan med andra ledande aktörer i Sverige, i Europa och globalt. Då svaren på hur globala utmaningar bäst ska mötas finns i gränsyterna mellan forskningsområden är Lunds universitet särskilt lämpat att bidra till lösningar genom våra unika möjligheter till interdisciplinär forskning och integrerad vetenskap.

För att fortsatt vara i framkanten och för att väsentligen kunna bidra till lösningarna behöver Lunds universitet stöd av en framåtblickande och långsiktig ny forskningspolitik. Det är givetvis nödvändigt att Lunds universitet och andra svenska lärosäten är beredda att själva omprioritera och att avveckla sådan verksamhet som inte längre ligger i framkant eller skapar mervärde för annan intern verksamhet. En nydanande svensk forskningspolitik behöver exempelvis adressera den ökande obalans som råder inom svensk forskningsfinansiering och som gör Lunds universitet och

flertalet andra svenska lärosäten alltmer sårbara på grund av externa finansiärers kortsiktiga satsningar. Bättre karriärvägar, ökad jämställdhet och ändamålsenlig forskningsinfrastruktur är andra centrala frågor. Vidare behöver förutsättningarna för internationellt forskningssamarbete stärkas. Framtiden för MAX IV och ESS, och hur Sverige ska kunna ta tillvara dessa fantastiska anläggningar, avgörs nu.

En nydanande forskningspolitik behöver också peka på de strukturer som byggts upp för innovationsprocessen, såsom lärosätenas holdingbolag och innovationskontor samt studenternas roll och vikt i innovationsarbetet.

I följande text lyfter Lunds universitet fram ett antal framtida utmaningar som lärosätet inte på egen hand kan möta. Dessa utmaningar kräver satsningar och aktiva vägval av regeringen i den kommande forskningspolitiska propositionen.

1. Karriärvägar och jämställdhet för yngre forskare

Ett universitet är inte mer framgångsrikt än sina medarbetare. Att rekrytera rätt personer och att ge dessa personer goda och trygga villkor är avgörande. Rekrytering bör därför alltid föregås av en strategisk analys över framtida behov och bygga på tydliga och lättöverskådliga urvalsprocesser. Lunds universitet strävar efter långsiktighet, vill uppnå jämställdhet och stimulera såväl nationell som internationell mobilitet. Den väg vi ser för att uppnå detta är öppna utlysningar och anställningar som söks i konkurrens. Idag lever inte lärosätena till fullo upp till detta: Anställda på meriteringsanställningar har blivit färre och övriga forskande anställda med extern finansiering har blivit fler.

Den nationella forskningspolitiken har försvagat och försvårat universitetens arbetsgivarroll. I nuläget ser vi att begåvade unga forskare väljer bort en karriär inom akademien på grund av de osäkra villkor som erbjuds. Lunds universitet vill understryka att det är lärosätena som ska stå för rekryteringsbesluten och ges möjligheten att sörja för goda villkor för sina lärare. Forskningsråden ska fortsätta att säkerställa en ojävig och väl kvalitetsbedömd hantering av forskningsbidragen i Sverige, men det måste vara lärosätena som själva beslutar om vem man anställer. Lunds universitet efterlyser dessutom en förändring som innebär att forskningsråden bara beviljar projektbidrag till forskare som vid ansökningstillfället har meriteringsanställning eller tillsvidareanställning hos lärosätena.

Lunds universitet vill se ett internationellt konkurrenskraftigt "tenure track"-system med tydliga karriärvägar och goda villkor. Med ökade möjligheter att utlysa attraktiva karriärtjänster kan universitetet genom rekrytering stärka kvalitén i utbildning och forskning. Ett öppet, sammanhållet och tydligt tenure track-system är den enskilt viktigaste åtgärden för att öka jämställdheten. Ett sådant system främjar individer med nya idéer och blir inte lika styrt av externa finansiärers prioriteringar eller redan existerande forskningsmiljöer. Genom att karriär- och meriteringstjänster innehåller såväl forskning som undervisning garanteras utbildningens forskningsanknytning.

Universitetet föreslår att sexåriga meriteringsanställningar införs. Efter prövning ska dessa kunna övergå till tillsvidareanställning. Denna anställningsform kommer att befrämja jämställdheten och öka viljan till risktagande i svensk forskning. Det kommer också att öka lärosätenas möjlighet att rekrytera internationellt samt ge dem bättre möjlighet att anställa baserat på pedagogisk kompetens och samverkansskicklighet. Eftersom tenure track anställningar leder till tillsvidareanställning är det avgörande att valet av ämnesinriktningar åvilar lärosätena.

Genom att införa möjligheten att inrätta sexåriga meriteringsanställningar skulle Sverige komma närmare en anställningsform som liknar internationella *tenure track*-positioner. Dessa anställningar skulle bidra till att höja Sveriges attraktivitet som värdland för framstående yngre forskare. Den större tydligheten, det längre perspektivet och även den tydliga slutpunkten för anställningsformen skulle göra en sådan meriteringsanställning attraktiv för såväl kvinnor som män.

- Lunds universitet anser att forskningsråden endast bör bevilja projektbidrag till sökande som vid ansökningstillfället har meriteringsanställning eller tillsvidareanställning hos ett lärosäte.
- Lunds universitet föreslår att regeringen inför sexåriga meriteringsanställningar.

2. Öka de direkta forskningsanslagen

Forskningen vid Lunds universitet står sig mycket väl i jämförelse med såväl svenska som utländska forskningsorganisationers. Forskningsvolymen har ökat kraftigt under en rad av år, något som huvudsakligen beror på att universitetet har varit mycket framgångsrikt i att öka intäkterna från externa forskningsfinansierare. De externa medlen har viktiga kvalitetsdrivande effekter. Tack vare forskningsråden och de konkurrensutsatta medlen får svensk forskning ett kvalitetslyft.

Det senaste decenniet har tillväxten av den externa finansieringen ökat. Den har nått sådan proportion att det skadar universitetets möjligheter att göra egna strategiska val, bedriva grundforskning samt skapa attraktiva karriärvägar för yngre forskare. Sverige tappar redan idag i konkurrenskraft i förhållande till många länder och denna utveckling riskerar att accelerera. Den oväntade omfördelning av forskningsanslag från de forskningsintensiva universiteten till mindre lärosäten som genomfördes i budgetpropositionen för 2016 accentuerar detta problem. Universitetet fruktar att fortsatta steg i denna riktning kommer att medföra att Sverige förlorar ytterligare konkurrenskraft inom forskning och utbildning och i förlängningen även skadar samverkan med omgivande samhälle och industri.

Det finns problem förknippade med en hög andel externa forskningsanslag. Denna problematik behöver adresseras, speciellt i en situation när de negativa effekterna av en hög andel externa forskningsmedel eskalerat. Idag är merparten av Lunds universitets forskningsmedel externa (59 %). Externa bidrag kräver ofta omfattande medfinansiering från lärosätenas basanslag. Detta gör att lärosätenas resurser knyts upp till de miljöer som attraherar mest externa medel och att det i vissa fall finns svårigheter att ta emot stora anslag, eftersom resurserna för medfinansiering är uttömda.

Gemensamt för nästan all form av extern finansiering av forskning är att den är tidsbegränsad och att den kräver finansiering och investeringar i form av lokaler, personal och utrustning. Sådan kapacitetssuppleering sammanfaller naturligtvis ofta med universitetets egna prioriteringar, men i många fall är externfinansierade projekt resultatet av olika satsningar på områden eller strukturella åtgärder som i många fall har relativt kort livslängd. Externa finansierare har därför ett oproportionerligt stort inflytande och kan åstadkomma förändringar som får stora konsekvenser för lärosätenas verksamhet. Samhället riskerar därmed att förlora den långsiktiga nyfikenhetsdrivna grundforskningen och förmågan att säkerställa forskningsbredden.

För att säkerställa att de svenska lärosätena kan stå sig i den internationella konkurrensen krävs ett grundläggande systemskifte. Ett enskilt universitet kan inte ändra strategi, och i större omfattning avvisa externa anslag, då detta riskerar leda till personalflykt och på sikt även minskade statliga anslag i det nationella omfördelningssystemet. Istället krävs ett sammanhållet systemskifte där regeringen ger förutsättningar till lärosätena att kunna bredriva en strategisk, långsiktig och ansvarsfull arbetsgivarroll. Detta kan göras genom att stärka basanslagen till lärosätena samt införa ett villkor att de som söker anslag hos de statliga forskningsråden måste ha en meriteringsanställning eller en tillsvidare anställning vid ett svenskt lärosäte.

Forskningsnära utbildning höjer utbildningens kvalitet och främjar kontinuerlig förnyelse, vilket är avgörande för att säkra kompetensförsörjning inom industrin och övriga samhället. Universitetet vill uppmana regeringen att premiera miljöer som på ett effektivt sätt och med hög kvalitet integrerar utbildning med grundforskning, tillämpad forskning och samverkan. Förslagsvis kan detta ske genom profilerade forskarskolor, eller långsiktigt stöd för centrum som integrerar grund- och forskarutbildning med ledande forskning och samverkan med både näringsliv, samhälle och skola.

Den förda forskningspolitiken har lett till att vissa områden och discipliner har kunnat expandera och utvecklas mer än andra. Att satsa på områden inom medicin och teknik har varit nödvändigt, viktigt och framgångsrikt, men alla discipliner behöver acceptabla förutsättningar. Åtskilliga av de stora utmaningar vi står inför kräver ett aktivt och pålitligt deltagande från naturvetenskaperna, samhällsvetenskaperna och de humanistiska ämnena. Att öka de direkta statsanslagen till universiteten ger bättre förutsättningar för dessa viktiga tvärvetenskapliga möten.

- Lunds universitet föreslår förstärkning av de statliga anslagen till lärosätena. Andelen externa medel har de senaste åren blivit alltför hög. Det har skapat ökande problem med medfinansiering, vilket ger negativa effekter som hotar den långsiktiga nyfikenhetsdrivna grundforskningen samt förmågan att säkerställa forskningsbredden, nödvändig för interdisciplinär forskning och integrerad vetenskap.

3. Samverkan, innovation och internationalisering

Forskningsrollen i samhället ökar. Forskningen och utbildningen ska vara användbar för samhället och bidra till en hållbar utveckling både socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Kunskapsöverföringen mellan lärosäten och omgivande aktörer som företag, offentliga aktörer och entreprenörer behöver ytterligare utvecklas och stimuleras. Företagens kvartalsekonomi och ökade konkurrenssituation gör att lärosätenas långsiktiga forskningshorisont och grundforskning är viktigare än någonsin.

För att lyckas med forskningsnära innovation bör ansvaret för den initiala bedömningen, utvecklingen och den allra första såddinvesteringen ligga nära forskningen. Därför måste lärosätena ges ett ökat stöd och bättre möjligheter att bygga upp och stärka ett framsynt innovationssystem. Ansvaret bör också tydliggöras så att det inte är begränsat till att endast stödja forskare, utan även omfattar stöd till studenter, dvs ett ansvar att nyttiggöra kunskap, inte bara forskningsresultat. Detta innebär uppbyggnad av infrastruktur för innovationsverksamheten genom stärkta innovationskontor, vilka har ansvaret för den uppsökande och stödjande delen av lärosätenas innovationsuppdrag.

Svenska företag, lärosäten och offentliga aktörer är djupt involverade i planeringen av två så kallade KIC:ar (*Knowledge and Innovation Community*) inom områdena klimat

respektive livsmedel. Det rör sig om mycket kraftfulla initiativ med omfattande europeiska partnerskap. I den livsmedels-KIC som planeras (*Food4Future*) är det nordiska samarbetet så starkt att det finns en möjlighet att etablera huvudkontoret för den eftersträfvade KIC:en i Sverige. För att Sverige och svenska lärosäten ska kunna bli framgångsrika i konkurrensen om dessa KIC:ar krävs inte bara medel och en nationell strategi, det krävs även regeländringar.

Inom forskningen blir det allt vanligare att olika samarbeten sker inom ramen för bolag, föreningar eller andra associationer. Särskilt inom EU utvecklas nya samarbetsformer vilket KIC:arna är ett tydligt exempel på. Ett svenskt lärosäte som är en myndighet har svårigheter att ingå avtal och bidra med ekonomiska resurser till denna typ av samarbeten. Det leder till en begränsning i möjligheten att samverka med andra svenska eller utländska lärosäten, bolag eller organisationer. Detta hämmar samverkan. Det hämmar även uppdraget att verka för att forskningsresultat tillkomna vid universitetet kommer till nytta. Lunds universitet menar därför att lärosäten bör ges en större möjlighet att skriva avtal och bidra med ekonomiska medel till samarbeten och projekt som stärker den egna verksamheten. Det innebär att de ekonomiska regelverk som styr universitetet behöver ändras i dessa delar.

Bygget av det gemensamma europeiska forskningsområdet (ERA) är viktigt och behöver ytterligare stimuleras. För att på nationell nivå underlätta för de svenska lärosätena att söka forskningsbidrag från EU bör regeringen överväga att avsätta nationella resurser för medfinansiering, dvs för att täcka de universitetsgemensamma kostnader som inte täcks av EU:s forskningsbidrag. Detta skulle påtagligt underlätta för svenska forskningsaktörers deltagande i Horizon 2020. Inom ramen för det europeiska samarbetet finns interna ekosystem som kan fungera som viktiga noder för svensk forskning. Ett sådant exempel är Öresundsregionen. Lunds universitet efterlyser en uppväxling i de bilaterala samtalen för att minska hinder som uppstår pga. av olika nationella regler.

Reglerna om offentlighet och sekretess bör anpassas för att kunna hantera uppfinningar som skapats inom universiteten. Att som idag endast utgå från eventuella utomstående sekretessintresse täcker inte in det behov universiteten och dess anställda har att hantera och skydda strategiskt viktig information (forskningsresultat) för att stärka den vidare forskningen och utbildningen samt värdeskapande i övrigt.

- Lunds universitet föreslår förstärkta medel till lärosätena för initiativ som bidrar till samverkan med samhället eller industrin för ökat nyttiggörande.
- Regeringen bör ge lärosätena ett tydligt uppdrag att utveckla ett framsynt innovationssystem som inte är begränsat till att stödja forskare, utan även omfattar stöd till studenter.
- Lunds universitet föreslår en nationell avsättning för medfinansiering av EU-bidrag i syfte att stimulera de svenska lärosätena att söka ytterligare EU-medel.

4. Tillfredsställ forskningens behov av forskningsinfrastruktur och forskningsdata.

Flertalet forskningsdiscipliner är beroende av bra lokal, regional, nationell och internationell infrastruktur. Långsiktig och hållbar finansiering av forskningsinfrastruktur är därför central. Samtidigt är det angeläget att inte en alltför stor andel av svenska forskningsmedel binds upp i s.k. forskningsinfrastruktur av nationellt intresse. De statliga finansierarnas avsättningar för forskningsinfrastruktur får

inte ske på bekostnad av projektbidrag till forskning. Det är även viktigt att drift av infrastruktur ges en långsiktig finansiering, liksom förnyelse av själva instrumenten.

Förutsättningarna för samordning och tillgänglighet av viktig lokal och regional infrastruktur bör förbättras. Lunds universitet anser att det är dags för ledningarna för de svenska forskningstunga universiteten att ta ett gemensamt ansvar för att bidra till att så sker. Regeringen bör uppdraga åt Vetenskapsrådet att inrätta ett nationellt råd för forskningsinfrastruktur med representanter för landets lärosätesledningar. Dess syfte ska vara att ge råd till och vägleda finansiärerna när dessa ska identifiera vilka infrastrukturer som bör finansieras. Det ska ingå i instruktionerna för de statliga finansiärerna att deras beslut ska ta hänsyn till detta nationella råds rekommendationer.

Lärosätenas avsevärda medfinansiering av forskningsinfrastruktur av nationellt intresse är bekymmersam. Lärosätenas ekonomiska ansvar är jämbördigt med Vetenskapsrådets, när det gäller nationella infrastrukturer, vilket gör att lärosätenas prioritering är en viktig del av beslutsprocessen. Ett större perspektiv på medfinansiering är nödvändigt för att skapa incitament för tunga investeringar och är en förutsättning för att lärosätena ska kunna delta i internationella samarbeten på toppnivå och för att behålla Sveriges plats inom toppforskningen. Men det ökade medfinansieringskravet pressar lärosätenas redan hårt ansträngda anslag. För Lunds universitet, som idag dessutom ger över 100 mnkr/år till MAX IV och ESS, blir läget extra bekymmersamt.

En långsiktig och hållbar finansieringsplan för forskningsinfrastruktur är inte bara nödvändig för toppforskning, utan är också avgörande för kvalitet i undervisningen på alla nivåer. Modern forskningsinfrastruktur måste vara tillgänglig i undervisningen för att kunna utbilda framtidens forskare, entreprenörer och samhällsaktörer. Modern infrastruktur måste även i ökad utsträckning tillgängliggöras för forskningen inom industrin. Därmed får infrastrukturen stor betydelse som arena för samverkan och nyttiggörande samt bidrar till samhällets ekonomiska utveckling.

Grundprincipen i de av Vetenskapsrådet föreslagna nationella riktlinjerna är att forskningsdata som ligger till grund för vetenskapliga publikationer, och som är resultatet av offentligt finansierad forskning, ska vara öppet tillgängliga (*Open access to research data*). Enligt svensk lagstiftning ansvarar lärosätena för att arkivera forskningsdata och långsiktigt bevara forskningsdata som tagits fram av forskare vid lärosätet. Genom en allt högre grad av data i digital form har även frågan om att tillgängliggöra digital forskningsdata från studier, som helt eller delvis finansierats med offentliga medel, kommit i fokus.

Lunds universitet ser frågan kring *open access* till forskningsdata som en stor och viktig utmaning för Sveriges lärosäten, som förvarar merparten av detta material. I nuläget saknas ekonomiska förutsättningar för att hantera detta. En nationell finansieringsstrategi för *open access* till forskningsdata är en förutsättning för Sveriges framtida toppforskning. Nationell samordning av datalagring är speciellt viktig för forskningen vid de nya stora forskningsanläggningarna, men även inom sådana forskningsområden som ekonomisk historia, språkforskning, genomik med flera. Detta kräver insatser för att utveckla lagringsmetoder och finansiering av säkra lagringsmedia och rutiner.

- Lunds universitet föreslår att regeringen ger Vetenskapsrådet i uppdrag att inrätta ett nationellt råd för forskningsinfrastruktur med representanter ur lärosätenas ledningar.

- Lunds universitet rekommenderar att regeringen avsätter mer medel till infrastruktur.
- Lunds universitet efterlyser en nationell samordning av datalagring samt insatser för att utveckla lagringsmetoder.

5. En ny giv i svensk och internationell forskning - de stora anläggningarna MAX IV och ESS

Sveriges forskningslandskap kommer att förändras på ett dramatiskt sätt som en följd av att de stora forskningsanläggningarna MAX IV och ESS byggs. Aldrig tidigare har Sveriges regering gjort så ambitiösa och framåtriktade satsningar på framtidens forskning. MAX IV invigs under 2016 och ESS är under konstruktion. Under kommande decennium är Lund huvudscenen för framväxten av ett internationellt ledande forskningskluster, som utvecklas i samspel med europeiska, nordiska och nationella forskningsparter. Dessa anläggningar kommer att stärka Sveriges attraktionskraft och internationella profilering väsentligt, men är samtidigt en enorm utmaning.

MAX IV-laboratoriet är en nationell forskningsanläggning vars driftkostnader finansieras i huvudsak av Vetenskapsrådet och Lunds universitet. Laboratoriet leds av en styrelse utifrån en nationell förordning (SFS 1994:946). Under 2014 har en överenskommelse med Vetenskapsrådet undertecknats om finansiering av driftkostnaderna för MAX IV från 2015 till och med 2018, vilket säkrar driften av laboratoriet under denna tidsperiod. Lunds universitet ska enligt överenskommelsen bidra med 47 mnkr 2015 och med 52 mnkr per år 2016-2018.

Lunds universitet vill understryka behovet av långsiktiga planeringsförutsättningar för MAX IV. Regeringens ambition om en 10-årig horisont för forskningspolitiken behöver här omsättas i praktiken genom att längre avtal upprättas framöver med framför allt Vetenskapsrådet. Lunds universitet bär ett stort ekonomiskt ansvar för denna anläggning, men universitetet bär även en stor del av risken, trots att det är en nationell anläggning. Om oförutsedda kostnadsökningar sker riskerar detta att drabba universitetets samlade ekonomi. Det bör därav tas fram en nationell plan för hur ekonomiska risker ska hanteras och fördelas.

En fundamental fråga för Sverige som forskningsnation är hur vi utvecklar ny kompetens inom landet för att ta vara på denna enorma satsning. Anläggningarna erbjuder en historisk möjlighet att lyfta svensk forskning och innovation till en internationellt framskjuten position, men ställer också krav på forskningssystemet. För att satsningen ska bli framgångsrik måste regeringen säkerställa den långsiktiga basfinansieringen av MAX IV både under konstruktions- och driftfas och säkra driften av ESS i framtiden. Kopplat till detta bör medel avsättas för att analysera styrningen och effekterna av dessa anläggningar enligt den modell som genomförts vid liknande infrastruktursatsningar (t ex i USA). Detta skulle stärka ledningen av projekten och bidra till en systematisk uppföljning av deras effekter på samhället och den ekonomiska utvecklingen.

Lunds universitet har som enda svenska lärosäte bidragit med närmare 600 mnkr till ESS byggkostnader. Universitetet bidrar också med omfattande resurser till MAX IV, både till konstruktion, till strålrör och som driftsmedel. Hela den nivåhöjning av Lunds universitets basanslag som skett de senaste åren har ätits upp av uppbyggnaden av de nya forskningsanläggningarna. Detta är forskningsmedel som annars skulle ha stärkt forskningen vid universitetet – såväl den som kan utnyttja MAX IV och ESS som övrig

forskning. Lunds universitet har varit garant för projektens genomförande, men behöver också kunna omhänderta och utveckla övrig forskning.

För att uppnå full utdelning och för att säkerställa att Sveriges roll vid dessa anläggningar optimeras bör även en nationell strategi utarbetas. Genom att både MAX IV och ESS har en inriktning mot för Sverige delvis nya vetenskapliga områden bör resurser avsättas för att utveckla nya forskningsinriktningar vid svenska lärosäten. Detta kräver nära samspel och samordning mellan flera forskningsfinansiärer.

Sverige och Danmark har tillsammans ansvar för nästan hälften av ESS konstruktionskostnad. Sveriges bidrag består uteslutande av kontanta medel. Andra länders bidrag till ESS består däremot av instrumentering, som utvecklas av dessa länders forskare. Universitetet anser att detta arrangemang är mycket ofördelaktigt för svensk forskning, som istället bör ges incitament att utveckla kunskap inför ESS invigning 2020.

Sverige är ett litet land med minskande internationellt genomslag inom forskningen. Med en framsynt forskningspolitik kan de stora anläggningarna återge Sverige en ledande roll inom forskningen. MAX IV och ESS ger även stora möjligheter för svensk industri och för gemensamma projekt mellan svenska lärosäten och industrin. Regeringen bör utveckla en incitamentsstruktur för forskning inom industri och akademi inom material- och livsvetenskaper som kan nyttja ESS och MAX IV. Näringsdepartementet borde därför ta ett större ansvar för de nya forskningsanläggningarna och se dem som en viktig och naturlig del av innovations- och näringspolitiken. Dessa anläggningar bör därför ses som en gemensam angelägenhet för näringsdepartementet och utbildningsdepartementet.

- Lunds universitet föreslår att regeringen säkerställer den långsiktiga basfinansieringen av MAX IV.
- Lunds universitet efterlyser längre avtal, en samlad riskhantering samt att en nationell strategi för forskning vid MAX IV arbetas fram.
- Lunds universitet föreslår att regeringen ökar Vetenskapsrådets anslag med 50 mnkr som del av finansiering av drift för MAX IV med början 2019, samt ett särskilt anslag om 52 mnkr per år till Lunds universitet för att säkerställa basfinansieringen av MAX IV.
- Lunds universitet efterlyser en nationell strategi för att kunna utnyttja ESS och aktivt kunna delta i uppbyggnaden av instrument.
- Lunds universitet föreslår att regeringen skapar incitament för att utveckla ny forskning i hela landet, som kan nyttja anläggningarna, genom att 300 mnkr investeras i forskning, sökbara för intresserade lärosäten.

6. Gynna ansvarsfull utveckling av Strategiska Forskningsområden (SFO)

I 2008 års forskningsproposition lanserades *strategiska forskningsområden* (SFO). Satsningar gjordes inom ett antal strategiska områden, där svensk forskning tillhör den internationella forskningsfronten, och med målet att säkra svensk forsknings position i den internationella forskningsfronten. I propositionen uttrycktes tydligt att satsningen skulle vara långsiktig och att medlen därför tillförs lärosätenas forskningsanslag.

Denna investering i högklassig svensk forskning har gett god utdelning. Flera av områdena har genomgått en dramatisk utveckling och idag har vi flera etablerade SFO:er med direkt relevans för globala utmaningar inom hälsa och politik, starka områden som etablerar tvärvetenskapliga utbildningar och som kopplar ihop forskning

inom en rad olika ämnen. Satsningen på SFO:er är unik och har bidragit till utvecklingen av svensk forskning. De ger en långsiktigt stabil grund för vidareutveckling, möjliggör ett nödvändigt tvärvetenskapligt tillvägagångssätt och ger stöd till yngre forskare. De utgör dessutom en värdefull resurs för andra forskningsområden. Efter fem år av utveckling kan vi skörda frukten av uppbyggnaden som satsningen har möjliggjort.

I samband med utvärdering av SFO-stödet 2015 uttrycktes en mycket positiv syn på miljöerna och dess effekt på landets forskning. Lunds universitet utgår ifrån att stödet till SFO-miljöerna fortsätter och vi anser att det bör tillföras berörda lärosäten genom en permanent nivåhöjning av respektive basanslag. Därmed får lärosätena de bästa förutsättningarna för att stödja den nödvändiga utvecklingen av dagens SFO-miljöer. Dessa miljöer utgör en stark bas för tvärvetenskap, samverkan och innovation kring exempelvis klinisk forskning eller miljö- och klimatforskning och kommer att bidra påtagligt och konkret till lösningar på framtidens utmaningar.

- Lunds universitet förutsätter att SFO-satsningen permanentas och att anvisade SFO-medel blir en del av respektive lärosätes basanslag.

7. Ett sammanhållet anslag för ökad synergi och minskad byråkrati

Universitetens kärnverksamhet är att bedriva utbildning, forskning och samverkan. Dessa verksamheter är nära och intimt kopplade samman med varandra. Att utbildning och forskning är sammanlänkade skiljer lärosätenas utbildning från andra utbildningsanordnare och lärosätenas forskning från den forskning som bedrivs i näringsliv och andra organisationer. Utbildningens och forskningens ömsesidiga beroende av varandra är kvalitetsdrivande för all verksamhet. Regeringens satsningar och prioriteringar inom forskningen behöver därför ge avtryck i utbildningspolitiken och vice versa. Regeringens satsningar på forskning i de senaste två forskningspolitiska propositionerna har varit kloka och nödvändiga, men de har inte följts upp genom satsningar på grundutbildningen.

Lunds universitet vill med kraft understryka behovet av en påtaglig upprustning av per capitaersättningen till all högre utbildning. Enligt Högskolelagen ska verksamheten vid lärosätena anpassas så att hög kvalitet nås. Det krävs dock en rimlig ersättning för att uppställda mål i bl.a. examensordningen ska kunna uppnås. Kraven från statsmakten, såväl som från det omgivande samhället, har ökat och blivit allt fler och alltmer komplexa. Samtidigt har ersättningen för varje helårsstudent inte följt med i den allmänna kostnadsutvecklingen. Det har inneburit en påtaglig urholkning av ersättningen till högskoleutbildningen. Denna utveckling har skett och byggts på sedan 1993 och utgör ett mycket allvarligt hot mot verksamheten vid landets lärosäten.

I rådande system fördelas statliga medel till forskning och utbildning i separata anslag. Medlen till den tredje nivån i utbildningen, forskarutbildningen, fördelas dock genom forskningsanslaget. Inga särskilda medel tilldelas samverkan. De vattentäta skotten mellan anslagen motsvarar inte hur verksamheten bedrivs i praktiken. Detta försvårar inte minst arbetet med att i ökad utsträckning sammanlänka forskningen och utbildningen samt uppgiften att samverka. Även lärarprofessionen riskerar att urholkas då detta system i praktiken försvårar för att professorer används i grundutbildningen.

Universitetet föreslår att rådande uppdelning mellan utbildning och forskning förändras. Lärosätena bör i ökad utsträckning stå fria att nyttja statsanslagen, utan att bokföringsmässigt fördela kostnaderna mellan utbildning och forskning. Lärosätena skulle därmed behöva ägna betydligt mindre kraft åt en artificiell uppdelning av

kostnader, vilket skulle leda till mindre byråkrati och ett effektivare utnyttjande av statsanslagen. Sverige är idag det enda nordiska land som kräver denna uppdelning. Tilldelningen kan även fortsättningsvis beräknas i två poster och lärosätena kan även fortsättningsvis återsrapportera verksamheten uppdelat på utbildning och forskning. Politiska beslut om att utöka utbildningen av vissa yrkeskategorier, eller särskilda forskningssatsningar, kan därmed tas även efter föreslagen ändring.

Ett sammanhållet anslag får dock aldrig leda till att medel till forskning används för att kompensera för undermålig finansiering av utbildningsuppdraget, eller vice versa. Både utbildning och forskning måste få rimliga ekonomiska förutsättningar för att kunna bedriva sin verksamhet med god och internationellt konkurrenskraftig kvalitet.

- Lunds universitet föreslår ett sammanhållet anslag för utbildning och forskning.

8. Särskilda områden för Lunds universitet

Pliktexemplar och arkeologiska fynd

Vid Lunds universitet finns ett av landets största universitets- och forskningsbibliotek. Lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument innebär att tryckt material i viss upplaga som ges ut för spridning i Sverige ska samlas vid Lunds universitet och utgör nationella reservexemplar som får skickas som fjärrlån i Sverige och utomlands samt lånas ut lokalt. Samtliga dessa exemplar ska bevaras för framtiden och utgör viktigt forskningsmaterial. Pliktexemplarhanteringen är kraftigt underfinansierad i förhållande till de faktiska kostnaderna. Lunds universitet har därför tidigare anhållit att regeringen ska ge ett särskilt riktat bidrag till universitetet på 22 mnkr per år för detta uppdrag.

Sedan 1930-talet har det nationella ansvaret för omhändertagande och förvaltning av arkeologiska fynd i Sverige delats mellan Statens historiska museer i Stockholm (SHMM) och Lunds universitets historiska museum (LUHM). Uppdraget att omhänderta arkeologiska fynd vid Lunds universitet är dock kraftigt underfinansierat. Detta riskerar att skada arkeologiska fynd av stort kulturellt och historiskt värde. Lunds universitet har därför tidigare anhållit att regeringens ersättning för detta uppdrag höjs till sammanlagt 9,6 mnkr per år från och med 2016. Universitetet menar att bägge dessa frågor bör adresseras i den forskningspolitiska propositionen.

- Lunds universitet efterlyser ersättning för det nationella uppdraget att hantera pliktexemplaren med motsvarande 22 mnkr/år.
- Lunds universitet efterfrågar ersättning för att kunna hantera omhändertagandet av arkeologiska fynd med motsvarande 9,6 mnkr/år.

Utmaningar för svensk klinisk forskning och sjukvård

God klinisk forskning, med målet att identifiera orsaker till ohälsa och att lösa hälsoproblem, är en förutsättning för att hälso- och sjukvården ska präglas av hög kvalitet och ge god vård. Forskningen får ett stort genomslag för patienter med sjukdomar och skador genom att diagnostiska metoder och behandlingsstrategier utvecklas. Forskningen är också generellt betydelsefull för samhället.

Svensk klinisk forskning var tidigare ett flaggskepp genom en stark fokusering på forskning inom hälso- och sjukvården vid universitetssjukhusen som möjliggjordes av god sjukvård och tillgång till patienter som var intresserade att delta i forskningsprojekt. Lyskraften för svensk klinisk forskning har tyvärr minskat och konkurrenskraften är nu klart lägre jämfört med andra länder. Orsaken är multifaktoriell, men en viktig faktor är att personal inom hälso- och sjukvården har fått allt svårare att få tid till integrerad

forskning i kombination med ett lägre meritvärde för forskning, vilket medfört en svag återväxt av kliniska forskare. Forskningen vid universitetssjukhusen, där samverkan med experimentell forskning är central, är särskilt utsatt. Ett nära samarbete mellan undervisnings- och forskningsmoment, hög kompetens hos lärare med erfarenhet av såväl experimentell som klinisk forskning har tidigare varit en framgångsfaktor i Sverige.

En omfattande insats och attitydförändring krävs för att vända utvecklingen och återskapa en framgångsrik svensk klinisk forskning, vilket måste ske i samverkan mellan staten och de landsting som driver universitetssjukvård. En satsning bör göras på infrastruktur för klinisk forskning, inkluderande teknologisk utrustning, biobanker, bioinformatik och register.

- Fler tjänster av kombinationskaraktär skapas, där arbete inom hälso- och sjukvård kombineras med forskning. Meriteringsanställning bör kunna inrättas som kombinationsanställning tillsammans med ett landsting.
- Riktade medel för klinisk forskning förstärks och nivån av tilldelade ALF-medel höjs väsentligt.

Lunds universitet vill utveckla den konstnärliga forskningsmiljön och ta ett nationellt ansvar på området

Den konstnärliga forskningen har byggts upp genom en satsning på forskarutbildning. De senaste fem åren har antalet doktorander ökat; fler doktorander har antagits till Konstnärliga fakulteten, den nationella konstnärliga forskarskolans doktorander har varit anknutna till Lunds universitet och konstnärliga högskolor som inte har examinationsrätt har anställt doktorander som antagits vid universitetet. Från 1 september 2015 avvecklas forskarskolan och dess doktorander har knutits direkt till Lunds universitet. I nuläget har Konstnärliga fakulteten vid Lunds universitet därför så mycket som 60 doktorander antagna.

Lunds universitet har alltså under en längre tid bedrivit forskarutbildning inom området, samlar doktorander verksamma inom olika lärosäten och ämnen, och har formaliserat studiegången från antagning till examination. På detta sätt har det konstnärliga området närmast sig universitetens väl etablerade fakulteter och discipliner. Det är väsentligt att denna process kan fortsätta inom ramen för en tvärvetenskaplig miljö.

Nästa steg är att etablera en senior forskningsmiljö som också kan berika grundutbildningen genom disputerade lärare. För att uppnå detta behöver nydisputerade ges tillfälle att fortsätta forska och även fungera som handledare. Universitetet föreslår därför i enlighet med Konstex inspel att resurser tillförs för postdoc-tjänster/meriteringstjänster och professurer i syfte att skapa stabila och avancerade forskningsmiljöer. Eftersom området i stort sett saknar möjlighet till externfinansiering av forskning vid sidan av Vetenskapsrådet är en resursförstärkning i form av en nivåhöjning av fakultetsanslaget särskilt angelägen.

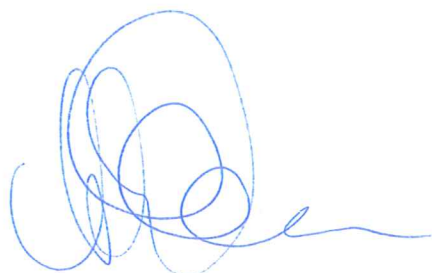
Lunds universitet kan med en sådan resursförstärkning bygga upp en funktionell och långsiktig konstnärlig forskningsmiljö som är disciplinöverskridande och samtidigt drar fördel av det breda universitetets möjligheter till samverkan. Denna roll kompletterar och befruktar på så sätt de konstnärliga högskolornas uppdrag.

- Lunds universitet föreslår att regeringen ger ett särskilt åtagande och bistår med särskilda medel för att utveckla en disciplinöverskridande konstnärlig forskningsmiljö.

Beslut om att avge detta svar har fattats av undertecknad rektor på uppdrag av universitetsstyrelsen och efter föredragning av vicerektor Stacey Sörensen.

Torbjörn von Schantz

Stacey Sörensen